

ਇਰਾਨ-ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਸੰਘਰਸ਼ : ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾਈ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

ਜਤਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ

ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਰੋਪੜ।

ਐਬਸਟ੍ਰੈਕਟ (Abstract):

ਇਹ ਅਧਿਐਨ ਇਰਾਨ-ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਯੁੱਧ ਸਿਰਫ਼ ਸੈਨਿਕ ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ “ਭਾਸ਼ਾਈ ਯੁੱਧ” ਵੀ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਬਿਰਤਾਂਤ (narratives) ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਰਥਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ Critical Discourse Analysis (CDA) ਦੇ ਅਧਾਰ ‘ਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਸ਼ਕਤੀ (power) ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ (ideology) ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਨੈਤਿਕ ਫਰੇਮਿੰਗ (moral framing) ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਇਰਾਨ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਸ਼ਣ (religious discourse) ਅਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਪ੍ਰਚਾਰ (digital propaganda) ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਬਚਾਅ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤ (survival narrative) ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕੋ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਚਾਅ ਦੀਆਂ ਬਹੁ-ਪਰਤੀ ਹਕੀਕਤਾਂ (multiple realities) ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਭੂਮਿਕਾ (Introduction): ਯੁੱਧ ਸਿਰਫ਼ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਲੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਦੇਸ਼ ਇੱਕੋ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਇਸਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਦਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ, ਤੇ ਇਰਾਨ ਹਮਲਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਬਦਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

Keywords: ਭਾਸ਼ਾਈ ਯੁੱਧ-(Language war)

ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ-(Critical Discourse Analysis (CDA))

ਅਸਪਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ-(Strategic Ambiguity)

ਨੈਤਿਕ ਭਾਸ਼ਾ-(Moral Framing)

ਬਚਾਅ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤ-(Survival narrative)

ਬਹੁ-ਪਰਤੀ ਹਕੀਕਤਾਂ (multiple realities)

Armageddon-The biblical "final battle" between good and evil at the end of the world

ਸਿਧਾਂਤਕ ਫਰੇਮਵਰਕ:

ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ (Theoretical Framework: Critical Discourse Analysis) ਅਨੁਸਾਰ “ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਰਫ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਰਾਇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ”¹ ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ “ਅੱਤਵਾਦੀ (terrorist)” ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਤਰਨਾਕ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ “ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ (freedom fighter)” ਉਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਲੜਨ ਵਾਲਾ ਹੀਰੋ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।² ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ “ਸ਼ਾਸਨ (regime)” ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ “ਸਰਕਾਰ (Government)” ਸਧਾਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਚੁਣ ਕੇ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਸੰਘਰਸ਼ (conflict) ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਉਸਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾਈ ਰਣਨੀਤੀ (American Linguistic Strategy):

ਨੈਤਿਕ ਭਾਸ਼ਾ (Moral Framing) – ਅਮਰੀਕਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ “ਚੰਗਾ ਬਨਾਮ ਬੁਰਾਈ (good vs evil)” ਜਾਂ “ਸਭਿਅਤਾ ਬਨਾਮ ਕੱਟੜਤਾ (civilization vs fanaticism)” ਵਾਂਗ ਸਧਾਰਨ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਕੇ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।³ ਇਸ ਨਾਲ ਜਟਿਲ ਮਸਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਸਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲੇ ਪੱਖ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਪੱਖ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਜਾਂ ਅੱਤਵਾਦ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।

ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਸ਼ਾ (Religious Language): ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ “ਪਵਿੱਤਰ ਜੰਗ (holy war)” ਜਾਂ “Armageddon” ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜੁੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ (conflict) ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਹੀਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਫਰਜ਼ ਵਜੋਂ ਦੇਖਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ

(mobilize) ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਮਸਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਅਸਪਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ (Strategic Ambiguity) ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਹਰੇ ਅਰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਸਨੂੰ ਲਚਕੀਲਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬਦਲ ਸਕੇ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਬਿਆਨ ਅਸੰਗਤ (inconsistent) ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਲਝਣ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਕੰਟਰੋਲ (narrative control) ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਰਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾਈ ਰਣਨੀਤੀ (Iranian Linguistic Strategy): ਇਰਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾਈ ਰਣਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣ-ਅਧਾਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ (identity-based language) ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। “ਇਸਲਾਮੀ ਵਿਰੋਧ (Islamic resistance)” ਅਤੇ “ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤਾ (oppressed)” ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਸਲਿਮ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਰੱਖਿਆਕਾਰ ਅਤੇ ਆਗੂ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।⁴ ਇਸ ਨਾਲ ਉਹ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸਹਿਯੋਗ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਡਿਜੀਟਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹਥਿਆਰ ਹੈ। AI-ਤਿਆਰ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਬਿਰਤਾਂਤ (social media narratives) ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਮਿਲ ਕੇ “ਜਾਣਕਾਰੀ ਯੁੱਧ (information warfare)” ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਰਾਇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾਈ ਰਣਨੀਤੀ (Israeli Linguistic Strategy): ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ “ਹੋਂਦ ਸੰਬੰਧੀ ਖ਼ਤਰਾ (existential threat)” ਅਤੇ “ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ (self-defense)” ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।⁵ “ਹੋਂਦ ਸੰਬੰਧੀ ਖ਼ਤਰਾ (existential threat)” ਨਾਲ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਹੀ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਡਰ ਅਤੇ ਇਕਤਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। “ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ (self-defense)” ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ (biblical references) ਵੀ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੋੜ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਟਕਰਾਅ (conflict) ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਚਾਅ ਦੀ ਕਹਾਣੀ (survival story) ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਜੀਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮਰਥਨ ਵੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਪ੍ਰਵੀਕਰਨ (Social Media and Narrative Polarization): ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਵਿੱਚ algorithms ਉਹੀ ਸਮੱਗਰੀ (content) ਵੱਧ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਯੂਜ਼ਰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇੱਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਸਮੂਹ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਹੀ ਸੱਚ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਜਾਂ ਖਤਰਨਾਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਪ੍ਰਵੀਕਰਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਲੋਕ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੋਰ ਵੱਧ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕੋ ਯੁੱਧ — ਤਿੰਨ ਸੱਚ:

Actor	Linguistic Strategy
USA	moral + strategic framing
IRAN	religious + resistance discourse
ISRAEL	security + survival narrative

ਇੱਕੋ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ “ਬਹੁ-ਪਰਤੀ ਹਕੀਕਤਾਂ (multiple realities)” ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਮਰੀਕਾ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਨੈਤਿਕ ਭਾਸ਼ਾ (moral framing) ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਟਕਰਾਅ ਨੂੰ “ਚੰਗਾ vs ਬੁਰਾ” ਬਣਾਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਰਾਨ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਭਾਸ਼ਣ (resistance discourse) ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਟਕਰਾਅ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਲੜਾਈ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਜੋਂ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸਹਿਭਾਗਤਾ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਦੀ ਕਹਾਣੀ (survival narrative) ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ “ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ” ਵਜੋਂ ਜਾਇਜ਼ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਸਮਰਥਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਸ਼ਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਇਕੋ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸੱਚ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਬਲਕਿ ਤਿੰਨ ਵੱਖ "ਸੱਚ" ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—ਇਸਨੂੰ ਹੀ ਬਹੁ-ਪਰਤੀ ਹਕੀਕਤਾਂ (multiple realities) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਟਾ (Conclusion):

ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਸਿਰਫ਼ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਇੱਕ "ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਜੰਗ" ਵੀ ਹੈ। ਹਰ ਪੱਖ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦ ਚੁਣਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸ਼ਬਦ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ "ਹਮਲਾ (attack)" ਜਾਂ "ਰੱਖਿਆ (defense)" ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕੋ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਿਰਤਾਂਤ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਰਥਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਹੀ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚਾਈ ਵੀ ਸਿੱਧੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁ-ਪਰਤੀ ਅਤੇ ਭ੍ਰਮਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

REFERENCES

1. (Norman Fairclough, 1989, p. 2; Teun A. van Dijk, 2008, p. 9)
2. (van Dijk, 2008, p. 88)
3. (George Lakoff, 2002, p. 4)
4. (Fairclough, 1989, p. 124)
5. (Noam Chomsky & Herman, 1988, p. 18)

BIBLIOGRAPHY

1. **Noam Chomsky and Edward S. Herman.** "Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media". New York: Pantheon Books, 1988, pp. 2, 18, 306.
2. **Norman Fairclough.** "Language and Power". London: Longman, 1989, pp. 2, 17, 124.
3. **George Lakoff.** "Moral Politics: How Liberals and Conservatives Think". Chicago: University of Chicago Press, 2002, pp. 4, 13, 163.
4. **Teun A. van Dijk.** "Discourse and Power". New York: Palgrave Macmillan, 2008, pp. 9, 72, 88.